

Culemborg, 22 april 2018

Tekst: Genesis 6: 1-4

Thema: 'Godenzonen, giganten en mensen'

Voorganger: ds. Henri Veldhuis

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

Onlangs werd bekend dat bij opgravingen op een nieuw industrieterrein bij Tiel een familiegraf gevonden is van ca 5500 jaar oud. Zo'n getal zegt ons weinig, maar laten we het eens concreet maken, om te zien hoe lang dat is geleden: vrouwen, mannen en kinderen die 5500 jaar geleden leefden in de Betuwe.

1000 jaar geleden leefden de Vikingen nog in Nederland, Culemborg bestond toen lang nog niet. 2000 jaar geleden leefde Jezus. 3000 jaar geleden was de tijd van koning David; en 4000 jaar geleden de tijd van Abraham.

En dan moeten we nóg 1500 jaar verder terug voor dat familiegraf in Tiel. Ze hadden geen bijbel, hebben nooit gehoord van Jezus, David of Abraham. Voor ons voelt dat aan alsof ze leefden in zoiets als 'de oertijd'.

In die tijd, zo'n 500 jaar nog vóór Abraham leefde koning Gilgamesh. Hij was koning van de stad Uruk in Mesopotamië, niet ver van Ur, het Ur der Chaldeeën waaruit Abraham zo'n 500 jaar later zal vertrekken richting Haran.

Koning Gilgamesh was zó beroemd dat hij de held werd in een mythische legende, het Gilgamesh-epos, het oudste verhaal ter wereld. Gilgamesh wordt daarin beschreven als kind van een godin en een aardse man, tweederde goddelijk en eenderde mens. Reusachtig groot was hij, en hij regeerde over de stad Uruk als een tiran die zich te buiten ging aan moorden en verkrachtingen.

De weeklachten over koning Gilgamesh bereiken de hemelse goden, die besluiten dan om Gilgamesh te confronteren met een tegenstander van gelijk kaliber: Enkidu, ook een reuzenmens. Gilgamesh en Enkidu strijden met elkaar, maar worden uiteindelijk boezem-vrienden. Maar dan sterft Enkidu, tot groot verdriet van Gilgamesh. Verbijsterd ervaart hij de realiteit van de dood, en ook zijn eigen sterfelijkheid. Gilgamesh besluit daarom op reis te gaan naar het einde van de wereld, om daar het geheim van de onsterfelijkheid te ontdekken. Maar uiteindelijk moet hij terugkeren naar Uruk in het besef dat ieder mens zal sterven, hij ook.

Gilgamesh en Enkidu, twee reuzen in een mythe over de oertijd. Misschien denkt de schrijver van Genesis 6 ook aan Gilgamesh en Enkidu, als hij vertelt over 'de giganten van weleer', 'de befaamde helden uit het verre verleden'.

Twee weken geleden heb ik uitgelegd, dat Genesis 1 tot en met 11 mythische verhalen zijn over de oertijd, en de tekst van deze morgen is daarvan een duidelijk voorbeeld. We lezen er niet alleen over God, maar ook over godenzonen, goddelijke wezens, een soort van engelen, die deel uitmaken van de hemelse godenvergadering onder leiding van de hoogste God.

Die voorstelling vinden we ook in het bijbelboek Job, als de Satan in zo'n godenvergadering kwaadspreekt over de vrome Job. En we vinden het ook in couplet 3 van Psalm 89, dat we hebben gezongen als Gloria-lied: "Ja, Gij zijt zo geducht, dat al de hemelingen in eerbied en ontzag uw grote troon omringen."

Onder de hemelingen, die 'zonen Gods', zijn blijkbaar meer gevallen engelen dan alleen de Satan. Sommigen dalen af naar de aarde en hebben daar geslachtsgemeenschap met mooie vrouwen. Daaruit worden dan reuzen geboren, giganten, 'Nephilim', zoals ze heten in het Hebreeuws. Net zoals Gilgamesh zijn ze goddelijk en menselijk tegelijk.

Voor zowel die godenzonen als de mens betekent hun verbinding overtreding van de door God gestelde grens. Want de mens, die door de zondeval ernstig is aangetast door het kwaad, krijgt nu goddelijke macht en wordt levensgevaarlijk. En de gevallen godenzonen vermengen de goddelijke wereld met het aardse kwaad.

Zeer verontrust ziet de Schepper het allemaal gebeuren en besluit dat paal en perk moet worden gesteld aan de mens: hij zal niet langer leven dan ca. 120 jaar, want anders woekert hij maar voort.

Wel duidelijk dat je deze tekst moet lezen als een mythe, in de context van zoveel andere mythische verhalen uit die tijd. Niettemin kan zo'n mythisch verhaal ons ook in de bijbel veel te denken geven. Want wat is het centrale thema daarin? Evenals in het Gilgamesh-epos gaat het over de sterfelijkheid van de mens.

Ons leven wordt vanaf de eerste dag niet alleen getekend door het léven, maar ook door de dood, door de dood van een vriend of een kind dat te vroeg sterft, door het afnemen van onze krachten, door de afbraak van de ouderdom en de naderende dood die onherroepelijk zal komen.

De wereldliteratuur is vol van verhalen die het feit van onze sterfelijkheid proberen te verklaren, of in ieder geval betekenis te geven. Voor ons is de dood in de eerste plaats een gegeven dat onherroepelijk hoort bij het natuurlijke, biologische leven. Zoals in de herfst de bladeren vallen, zo zullen wij een keer sterven. Dat hoort bij de natuurlijke cyclus van leven en dood, moeilijk maar waar; goed om daarin berusting te vinden. - Bovendien is ons leven kwetsbaar en vol risico's. We kunnen ongeneselijk ziek worden, een dodelijk ongeluk krijgen; heel pijnlijk, maar het is niet anders.

Toch zijn ons die natuurlijke betekenissen van de dood vaak te weinig, en zoeken we naar diepere betekenissen of oorzaken. In Genesis wordt de dood gezien als een straf op de zonde, als consequentie van het kwaad. Als Adam en zijn vrouw hun vertrouwen in God en elkaar hebben geschonden, besluit God dat ze niet mogen eten van de boom des levens, en niet meer mogen blijven in het paradijs. Want stel je voor dat mensen die zijn aangetast door het kwaad eeuwig zouden leven. Dan wordt het al maar erger op de aarde.

Genesis 6 is een ander verhaal dat eigenlijk dezelfde verklaring heeft. De mens speelt het klaar om goddelijke proporties aan te nemen, en dus krijgt ook het Kwaad een gigantische omvang. Gilgamesh heerst over Uruk als een tiran die onophoudelijk moordt en verkracht. De Schepper kan dat niet aanzien en maakt ons sterfelijk, hoogstens 120 jaar zullen we leven.

In de verhalen na Genesis 6 en na de zondvloed zie je dat trouwens nog niet gebeuren, want de nakomelingen van Noach worden nog steeds vele honderden jaren oud. Maar zo historisch en chronologisch moet je de eerst Genesis-verhalen niet lezen. Samen vormen ze één grote schildering van de oertijd, die in feite het toneel vormt van alle tijden, ook van ons onze tijd.

Let maar op: heel vaak proberen ook machtige heersers in onze tijd te leven als onsterfelijke godenzonen: de kleine Poetin die zichzelf presenteert als een groot sportman, als een groot ruiter op een paard. Berlusconi die elkaar jaar naar de cosmetisch chirurg gaat. Donald Trump die nooit grijs zal worden en altijd jonge vrouwen bij zich heeft. Maar ook zij zullen hun sterfelijkheid ontdekken, en dat is maar goed ook.

Gelukkig dat tirannen zoals Hitler en Stalin ooit sterven, dat ook zij en het kwaad dat ze bedrijven begrensd worden door de dood. Dat is de boodschap van Genesis 3 en 6.

Wij beleven de dood in de eerste plaats als een gegeven van het natuurlijke leven, en niet, - of niet alleen- , als een gevolg van de zonde, en ook niet als een maatregel van de Schepper om de zonde in te perken.

Maar in allerlei situaties kan de dood die betekenis wèl krijgen, als we elkaar naar het leven staan, oorlog voeren, oorlogen met gigantische wapens waardoor duizenden of zelfs miljoenen mensen sterven. De dood is dan een vloek die we over onszelf afroepen, - de dood die dan soms een *zegen* is als je uit je lijden verlost wordt, of als een tiran eindelijk sterft.

Onze sterfelijkheid heeft allerlei betekenissen: ze hoort bij de natuur, bij de melancholie, de risico's en tragiek van ons leven; ze kan het gevolg zijn van ziekte en ongeluk; ze kan ook het gevolg zijn - en daarmee ook een straf - van het kwaad dat wij doen. Maar de ergste dood is de geestelijke dood, als we niet alleen sterven, maar elkaar ook verliezen in zonde en kwaad. Dat is de meest diepe en bittere ervaring van de dood, dat relaties van liefde en vriendschap onherroepelijk worden afgebroken: de relatie tussen Schepper en mens, tussen mensen onderling, tussen ouders en kind, tussen vrienden, tussen Gilgamesh en Enkidu, tussen David en Jonathan, tussen jou en je vriendin, tussen mij en mijn vriend.

Moet Gods schepping eindigen in die tragiek: dat kwade mensen worden begrensd door de dood? Is dat de boodschap waarmee we naar huis moeten, zoals Gilgamesh terugkeert naar Uruk?

Nee, dat is niet het laatste woord van de Schepper, die van giganten kleine mensen moet maken. Want na Genesis Hij begint Hij opnieuw, met Abraham uit Ur der Chaldeeën. God is opnieuw begonnen, maar nu klein, met Abraham. En op de weg van Abraham komt opnieuw een godenzoon, maar niet groot een reusachtig zoals die eerste godenzonen, maar klein en dienstbaar, als de minste mens.

Als Zoon van God is Jezus niet een halfgod die giganten van ons komt te maken, die ons helpt onze menselijke maat te ontstijgen. Nee, die Zoon van God komt als een kwetsbaar mens, opdat we uiteindelijk onszelf zullen vinden in onze afhankelijkheid en sterfelijkheid, en ook in het donker van ons kwaad.

Christus is niet een godenzoon op een hoge troon, maar een dienstknecht, die onze voeten wast, onze wonden verzorgd, ons verhaal beluistert van schuld, ongeluk en verdriet. Hij leert ons te stoppen met boven onze stand te leven als stoere mensen die alles aan zouden kunnen.

Hij leert ons te leven in kwetsbaarheid, afhankelijkheid en sterfelijkheid, - bescheiden in onze beperkingen, boetvaardig in ons kwaad, ontvankelijk in verlangen. En zelf gaat Hij ons daarin voor, in zulk menselijk leven, niet als een imponerende halfgod, maar als een dienstknecht.

Want alleen in kwetsbare afhankelijkheid kan liefde groeien, kan ons grote en kleine Kwaad in de wortel worden aangepakt, kan zonde beleden en vergeven worden, kan ons hart genezen, kunnen relaties hersteld worden.

De boodschap van Pasen betekent zelfs dat we door onze biologische dood heen gered zullen worden, hoe moeilijk we dat ook kunnen geloven. Echt niet voor te stellen, maar het is de diepste overtuiging van het Paasevangelie dat vriendschap met de Eeuwige ook *eeuwige* vriendschap is, dat we voor altijd in Gods licht mogen leven, als we willen, - want God is een God van *lévenden*. 'Hij laat niet varen het werk van zijn handen', en wij behoren tot zijn mooiste werk.

De mythische verhalen van Genesis 3 en 6 vertellen ons eerste noodmaatregelen van de hoogste God tegen de macht van het kwaad en kwade mensen. Ze worden verdreven uit het eeuwige paradijs. Ze zullen sterven, niet ouder dan 120 jaar.

Maar in die eerste hoofdstukken van Genesis zien we ook al tekenen van Gods blijvende zorg en liefde voor de gevallen mens, mensen van toen in de oertijd van Tiel en mensen van vandaag. Lees maar het mooiste vers uit Genesis van vandaag, Genesis 3: 20; daar staat: "God, de Heer, maakte voor de mens en zijn vrouw kleren van dierenvellen en trok hun die aan."

Dat zijn ontroerende woorden. Als de mens verdreven is uit het paradijs, als hij verder moet leven en zwoegen in een barre wereld van zonde en tragedie, wordt hij eerst nog gekleed door een zorgzame God. We zien de Schepper op zijn kleermakerstoel dierenvellen aan elkaar naaien. En dan kleedt Hij ons aan als zijn kinderen. Wat een liefde en zorg spreekt uit zulke beelden.

Dat doet me denken aan die woorden van Paulus, als hij zegt (2 Kor. 5) dat we *nú* leven, zuchten en verlangen in een aardse tent, en dat we hopen en geloven niet naakt en beschaamd voor God te komen na onze dood, - dat we van Hem hemelse kleding krijgen en zullen wonen in zijn eeuwig huis.

Prachtig zoals Paulus die beeldspraak van de kleding in Genesis 3 weer opneemt. Liefdevol blijft de Schepper kleding voor ons maken. Hij kleedt ons aan, blijft voor ons zorgen. Hij komt bij ons als een sterfelijk mens, om onszelf te zien in het licht van zijn liefde en vergeving.

Het kwaad van mensen, zelfs het kwaad van giganten, is niet sterker dan Gods liefde. Ons kwaad kan Gods licht niet overwinnen, zegt Johannes (Joh. 1), hoe gigantisch slecht wij mensen soms ook zijn. Als Christus in ons leven komt, ontdekken we eens en voor altijd, dat we geen godenzonen zijn, geen giganten, maar mensenkinderen: kinderen die Gods kleding mogen dragen, nu en tot in eeuwigheid.

Amen

Gebed van de zondag

U, God in de hemel,
maar ook bij ons op aarde,

We durven voor uw aangezicht te komen,
omdat we U kennen door Jezus,
een zo liefdevol mens
dat we diep geraakt zijn.

Hem houden we voor ogen
als we luisteren
naar woorden uit de bijbel
die soms moeilijk zijn
om te verstaan.
De weg van uw Zoon zal ons leiden
bij onze gang door de bijbel.

Geest van God, geef ons,
en in de eerste plaats de kinderen
vrijheid en vrolijkheid, hier of thuis
en in de kindernevendienst.
Amen

